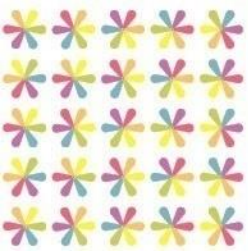

6. konferenca učiteljev/-ic naravoslovnih predmetov – NAK 2021

IZZIVI AVTENTIČNOSTI V NARAVOSLOVNEM IZOBRAŽEVANJU

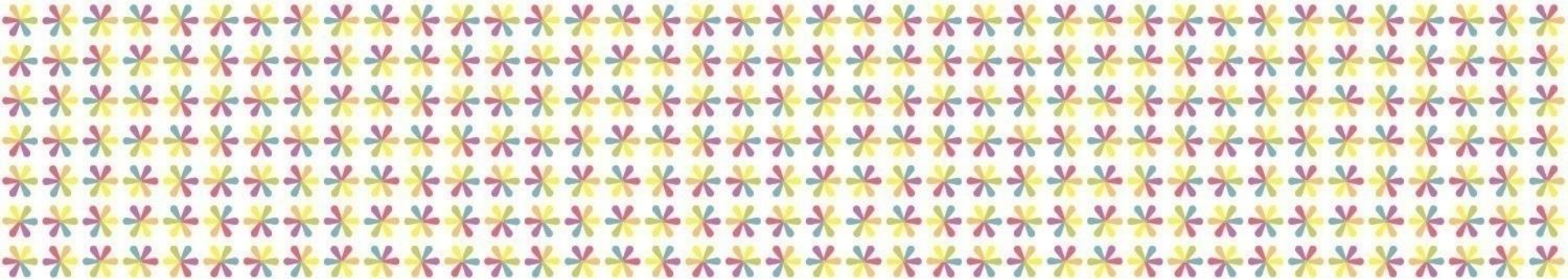

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

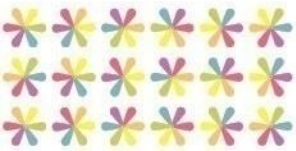
Naložbo sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada

Kako povezati vsebine genetike in evolucije po vertikali

Jerneja Ambrožič Avguštin

Oddelek za biologijo, Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani

6. konferenca učiteljev/-ic naravoslovnih predmetov – NAK 2021

IZZIVI AVTENTIČNOSTI V NARAVOSLOVNEM IZOBRAŽEVANJU

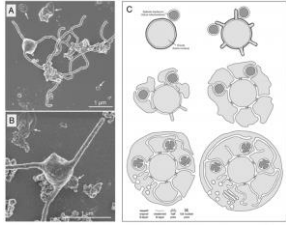
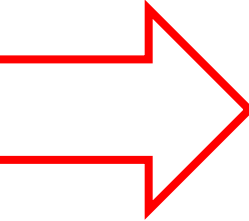

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

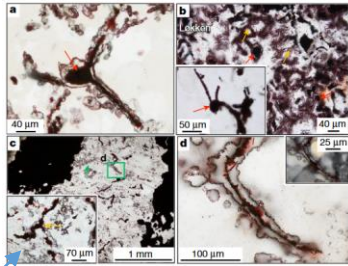

EVOLUCIJA

hematitni elementi

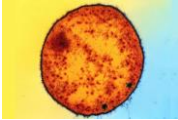
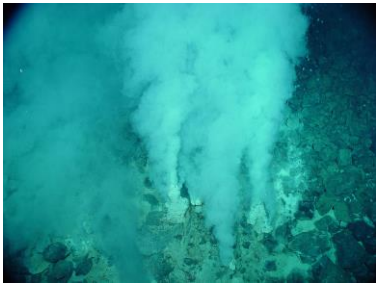

POT RAZVOJA

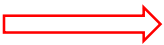

- nastanek novih vrst
- razvoj ter širitev vrst

sprememba lastnosti populacij organizmov skozi generacije

Evolucijski dejavniki

- Mutacije: naključne novi geni (aleli)
- Rekombinacija: nove kombinacije genov

Mutacije in rekombinacije so podlaga genetski diverzitete populacij

- Selekcija: (usmerjen) izbor – filtriranje – lastnosti organizmov, glede prilagoditev (trenutnemu) okolju
- Genetski zdrs (gendrift): naključna sprememba frekvence različic v genskem skladu populacije
- Izolacija: delitev populacije v subpopulacije. To lahko vodi v razvoj novih vrst.

“Predpogoji” za evolucijo:

➤ Raznolikost

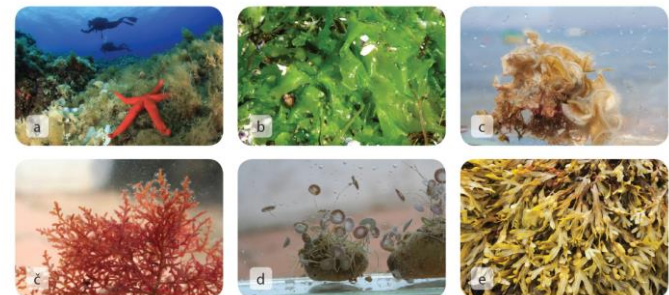
Predznanje: naravoslovje 7. razred OŠ

- raznolikost
- življenje
- prilagoditve

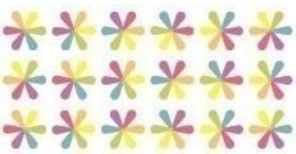
organizmov v različnih ekosistemih

Slika 3.105: a) Bober, b) nutrija (invazivna tujerodna vrsta), c) vidra, č) raci mlakarici – samec in samica, d) siva čaplja, e) vodomec, f) belouška, g) kobranka, h) močvirska sklednica, i) planinski pupek, j) zelena rega in k) zelena žaba

Slika 3.118: a) Pestro življenje v pravem obalnem pasu, b) morska solata, c) padina, č) rdeča alga, d) morski dežniček

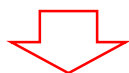

“Predpogoji” za evolucijo:

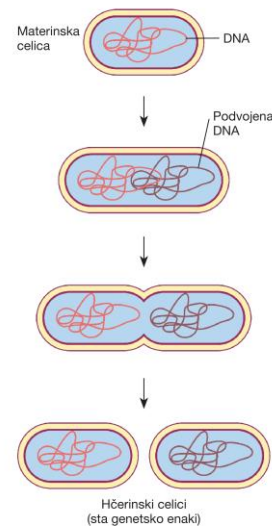
- Razmnoževanje, raznolikost, dedovanje:
uvod – razmnoževanje - v 8. razredu OŠ

Spolno razmnoževanje evkariontov: potomci niso enaki staršem $\implies$ raznolikost v populaciji

Prokarionti (bakterije): nespolno razmnoževanje

ker učimo, da so pri nespolnem razmnoževanju potomci enaki staršem,
ostane to vprašanje odprto,
oziroma je logičen odgovor na tej ravni, da
med bakterijami iste vrste ni raznolikosti ?!

9. razred OŠ ➤ Razmnoževanje, raznolikost, dedovanje:

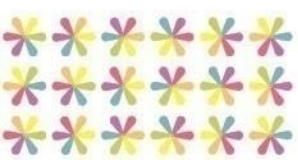
↳ *genetska podlaga raznolikosti*

Raznolikost populacije ➡ organizmi z različnimi lastnostmi (fenotipi)

- geni so odseki DNA, z zapisom za beljakovine, povezane z lastnostmi

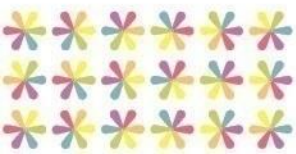

različni geni (različice) ➡ različne lastnosti
genetska raznolikost populacije ➡ fenotipska raznolikost populacije
(o kakršni običajno govorimo)

OŠ 9. razred: morda dodati/spremeniti vrstni red v UN

- mutacije morda raje v sklopu genetskega dela, ne pri evoluciji; tam se jih samo ponovno omeni in umesti
- omeniti prisotnost sistemov, ki popravljajo DNA
- dati malo več teže (ne nujno vsebine) poligenским lastnostim
- morda malo več primerov iz mikrobnege sveta (glede na to, da so naš drugi “Jaz”)
- dodati mRNA, kot povezovalno med zapisom na DNA in ribosomi

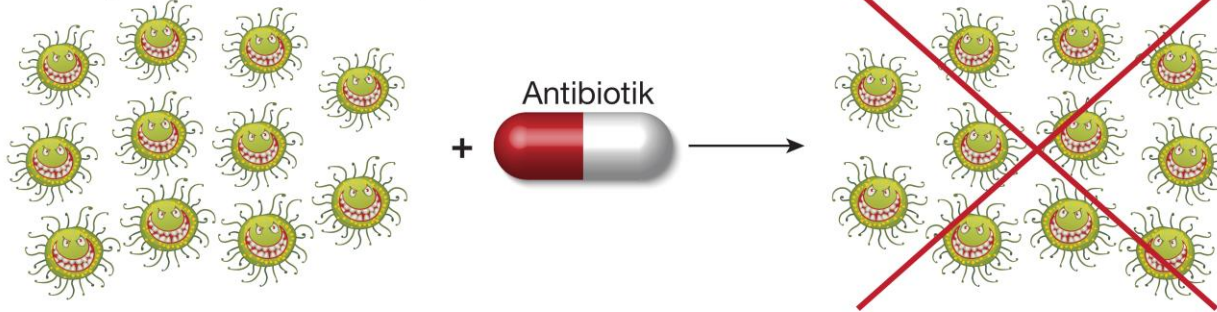
OŠ: Selekcija na ravni različnih bakterijskih vrst

raznolikost

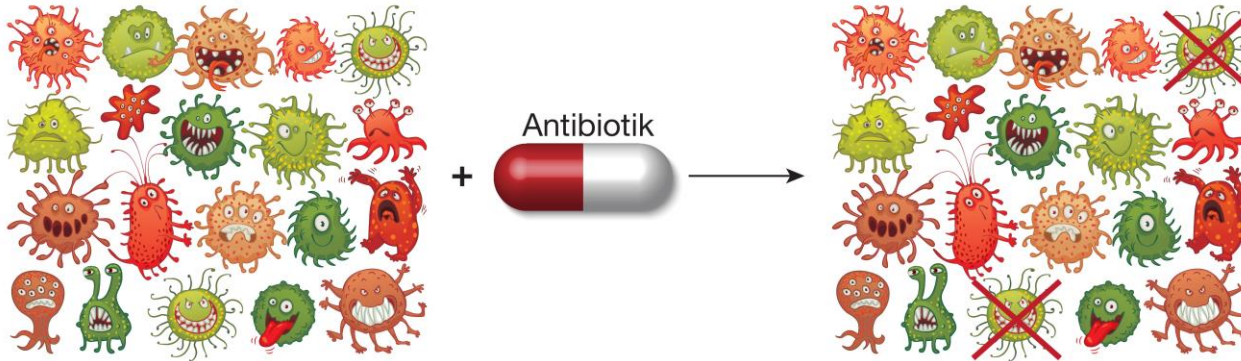
seleksijski pritisk

(umetni/naravni) izbor

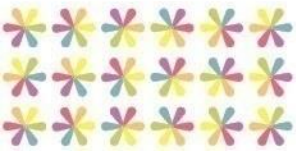
Bakterije z enakim dednim zapisom.

Bakterije z različnim dednim zapisom,
raznolika bakterijska združba.

Slika 2.13: Raznolika bakterijska združba in občutljivost za antibiotik.

gimnazija

- ponovitev in “ponotranjenje” definicije gena in relacije genotip fenotip
- ponovitev mejoze in opredelitev faz, ki vodijo v raznolikost
- podrobno spoznavanje mehanizmov mutacije

- **manjka?**: - različni genotipi vodijo v en fenotip pri večini poligenских lastnosti
  - popravljalni sistemi
  - drugi rekombinacijski dogodki (transpozicija,..) in opozorilo o možnostih horizontalnega prenosa genov
  - omeniti vpliv mutacije na izražanje genov

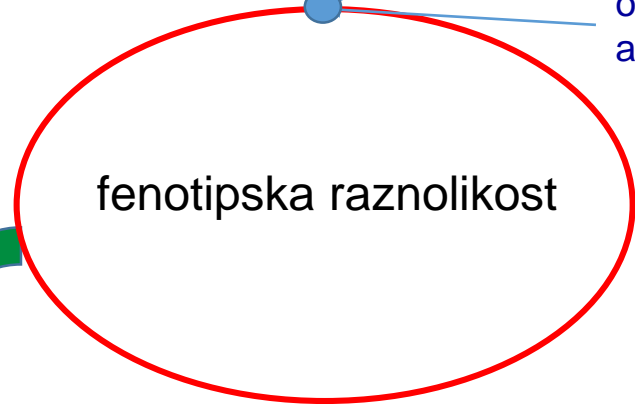

- mutacije
  - v strukturnih genih
  - regulatornih regijah

- rekombinacije
  - mejoza
  - transpozicijski elementi/
  - popravljalni sistemi
  - horizontalni prenosi

monogenske I.
 ➔
 poligenske I.

- visok pritisk
- odziv imunskega sistema
- barva dlake
- oblika kljuna
- specifično vedenje
- odpornost proti antibiotikom

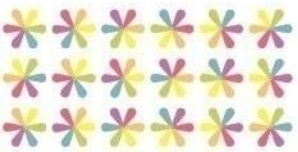
npr. človek-šimpanz
 (relativno majhne genetske razlike)

NARAVNI IZBOR.....

⇒ izbira primarno med fenotipi, ne med genotipi

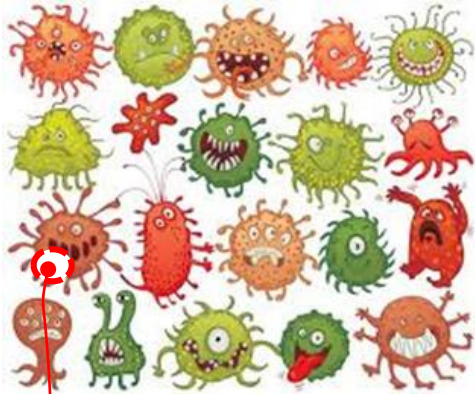
...najbolj prilagojenih osebkov
 (z največ potomci) v danih razmerah

➤ Predpogoj evolucije: razlika v uspešnosti razmnoževanja v odvisnosti od okolja

*“genetska variabilnost se poveča
z mutacijami in zmanjša s selekcijo”*

raznolika bakterijska
združba

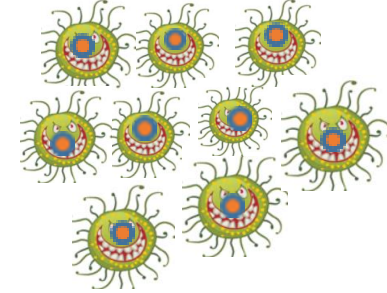

okolje/seleksijski pritisk

Nekaj ur do nekaj dni

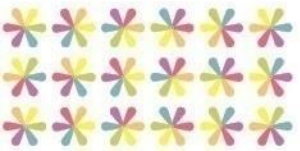
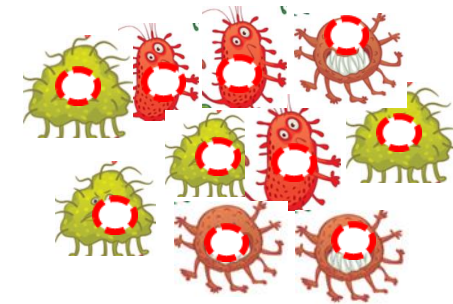
selekcija

MUTACIJE znotraj vrste
in horizontalni prenosi

**HORIZONTALNI PRENOS GENOV (HGT)/
REKOMBINACIJE**

med vrstami in znotraj vrste

- mutacije v genih za odpornost (npr. proti betalaktamom, tetraciklinom)

Geni za odpornost: odnos genotip/fenotip

- rekombinacije (horizontalni prenosi genov za odpornost)

genetska raznolikost

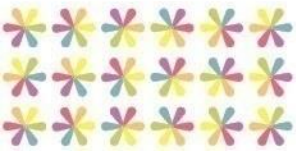

enak fenotip

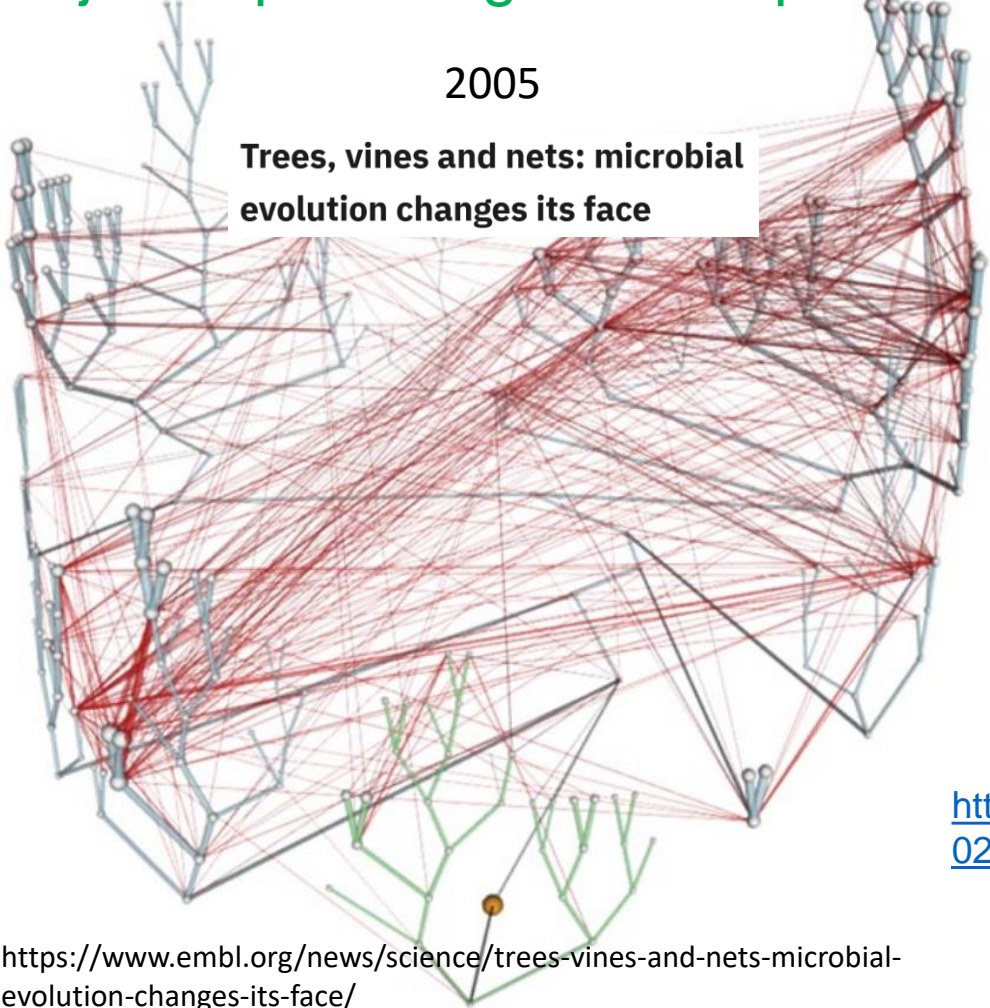
Efflux (33)	Ribosomal Protection (12)	Enzymatic (13)	Unknown ^a
<i>tet(A), tet(B), tet(C), tet(D), tet(E), tet(59)ⁱ</i>	<i>tet(M), tet(O), tet(S), tet(W), tet(32),</i>	<i>tet(X)^c</i>	<i>tet(U)</i>
<i>tet(G), tet(H), tet(J), tet(V), tet(Y)</i>	<i>tet(Q), tet(T), tet(36)</i>	<i>tet(37)^c</i>	
<i>tet(Z), tet(30), tet(31), tet(33), tet(57)^e</i>	<i>otr(A), tetB(P)^b, tet</i>	<i>tet(34)</i>	
<i>tet(35)^d</i>	<i>tet(44)</i>	<i>tet(47)^j, tet(48)^j, tet(49)^j, tet(50)^j,</i>	
<i>tet(39), tet(41)</i>		<i>tet(51)^j, tet(52)^j, tet(53)^j, tet(54)^j,</i>	
<i>tet(K), tet(L), tet(38), tet(45)^e, tet(58)^h</i>		<i>tet(55)^j, tet(56)^j</i>	
<i>tetA(P), tet(40)</i>			
<i>otr(B), otr(C)</i>			
<i>ter</i>			
<i>tet(42)</i>			
<i>tet(43)</i>			
<i>tetAB(46)^f</i>			
<i>tetAB(60)^k</i>			

selekcija različnih genotipov, ki vodijo v enak fenotip

➤ Predpogoj evolucije: razlika v uspešnosti razmnoževanja v odvisnosti od okolja

Kaj nam povedo genomski podatki o evoluciji bakterij in arhej.....

2005
Trees, vines and nets: microbial evolution changes its face

Priporočam:

članek iz 2020

Horizontal Gene Transfer:
 From Evolutionary Flexibility
 to Disease Progression
 (v njem je tudi kar nekaj
 podatkov o HGT med pro- in
 evkarionti in med evkarionti)

<https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fcell.2020.00229/full>

<https://www.embl.org/news/science/trees-vines-and-nets-microbial-evolution-changes-its-face/>

A bird's-eye view of the tree of life, showing the vines in red and the tree's branches in grey (Bacteria) and green (Archaea). The last universal common ancestor is shown as a yellow sphere. A bird's-eye view of the tree of life, showing the vines in red and the tree's branches in grey (Bacteria) and green (Archaea). The last universal common ancestor is shown as a yellow sphere.

6. konferenca učiteljev/-ic naravoslovnih predmetov – NAK 2021
 IZZIVI AVTENTIČNOSTI V NARAVOSLOVNEM IZOBRAŽEVANJU

Predpogoji za evolucijo

Ponavljanje procesov/dejavnikov v času:

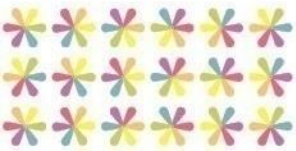
- ❖ razmnoževanja in dedovanja
- ❖ genetske variabilnosti
- ❖ uspešnosti razmnoževanja v odvisnosti od okolja

razvoj “po majhnih korakih”

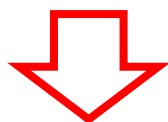
mного majhnih korakov “naenkrat” ali v zelo kratkem času v primeru večjih genetskih sprememb genomov

Kdor dela greši.....

V vsaki metabolno aktivni celici se zgodijo številne spontane mutacije
(tudi brez zunanjih vplivov)

Mutacije so dejavnik evolucije

Evolucija je torej posledica življenja

